

«Kaut ko labu, vai neko!» (Doku Atis)

«Doka dzīves skatījumā dominē labsirdība, sevišķi bērniības tēlojumos. Viņš mīl dzīvi ar visām tās gaišajām un tumšajām pusēm, viņš ir vairāk vērotājs nekā kritizētājs.» (J.Kadilis)

«Gaišs smaids, kam bieži piejaucas skumjas. Asa un vērīga novērotāja acs, kas manīgi uztver ļaužu savādības un vājības, vaļsirdīga un mīksta sirds, kas uztraucas par dzīves netaisnībām.» (J.Sudrabkalns)

Doku Atis (1861 - 1903)

Dzimis kā Oto Doka (*Otto Dokka*)

1861. gada 16. janvārī Dzelzavas pagasta Muceniekos.

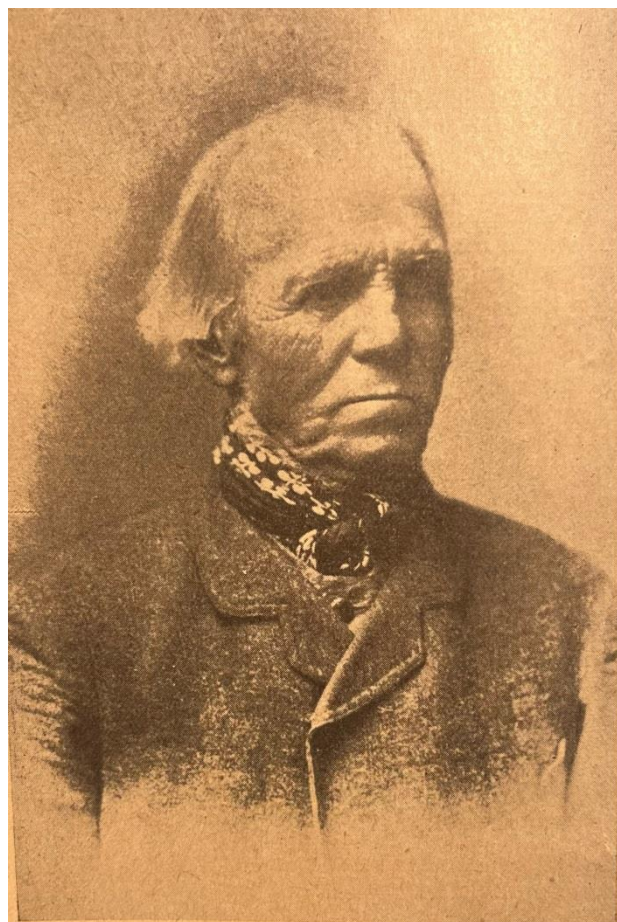
Tēvs – Atis Doks (1822 – 1908)

Māte – Made Ežiņ(a) (1831 – 1909)

Ģimenē 5 bērni, 2 miruši bērniņā; **Atis vecākais, nākamais saimnieks.**

Dzelzavas Mucenieku dzīvojamā ēka.

Doku Ata tēvs.

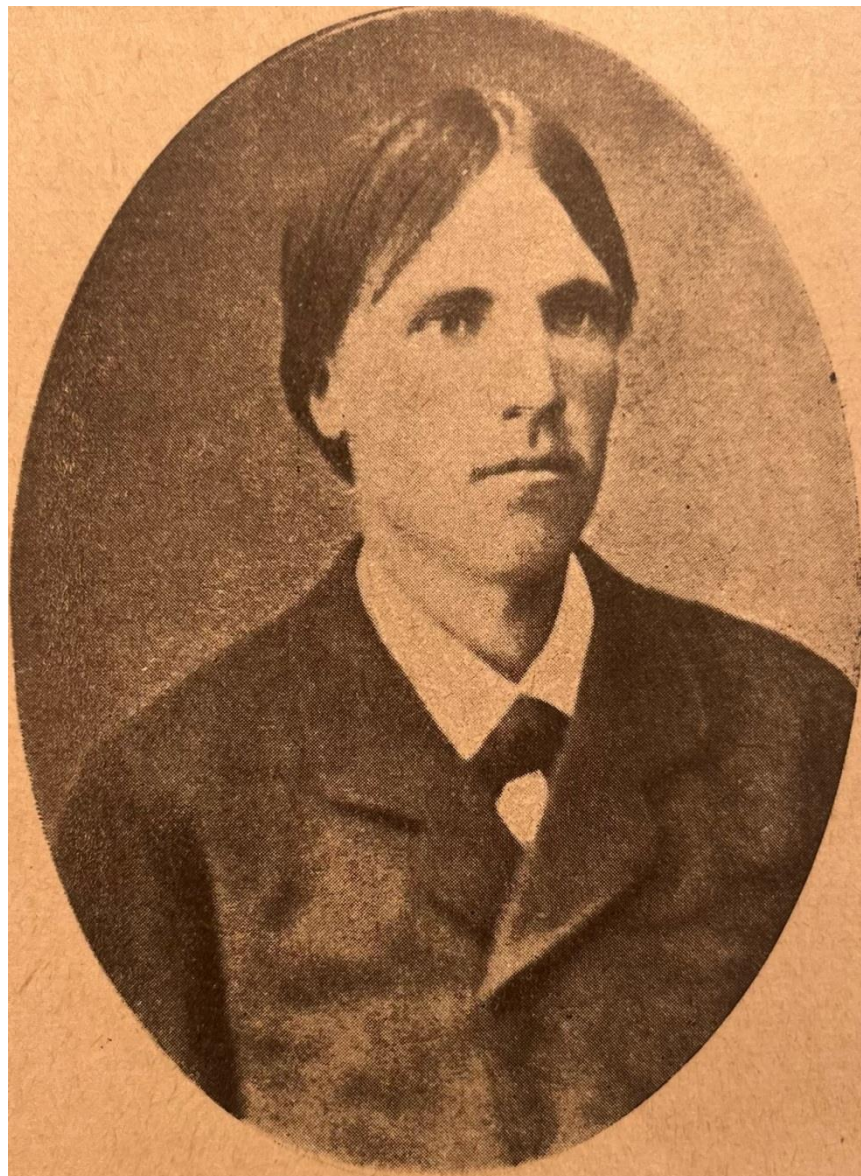
Doku Ata māte.

Liedes upe un pļavas Mucenieku tuvumā.

Dzelzavas pagasta skola.

Doku Atis jaunībā (1886.).

Cesvaines draudzes skola.

DZELZAVAS PERIODS

1872. – 1874. mācās Dzelzavas pagasta skolā.

1874. par teicamām sekmēm saņem barona stipendiju mācībām Cesvaines draudzes skolā, kur mācās līdz 1877. gada pavasarim.

«Skolā viņš bija visu skolēnu mīlulis. Un to viņš iemantoja ar savu visai piemīlīgo un oriģineli jocīgo uzvešanos. Nevienam no saviem skolas biedriem viņš pāri nedarīja. (..) [Šīs Doka attieksmes dēļ] skolas dzīvē ieviesās vairāk biedriska gara, vairāk sirsnīgas saprašanās (..). Kādu dien' Cesvainē uzklīda kāds žīds ar leļļu teātri. Pēc tam Doks kopā ar Medni vaļas brīžos (..) sāka «rādīt teātri», visvairāk imitēdams žīdus. Te nu parādījās Doka improvizēšanas spējas. Dokam bija lielas dāvanas visu uztvert un pēc tam attēlot. (..) Tā kā Dokam pārtika no mājām bija paplāna, tad citi bagātāki skolēni viņu labprāt labprāt aicināja pie sevis un to pamieļoja. (..) Dokam bija ļoti vērīga galva. Viņš visus skolas uzdevumus veica ātri. (..) Viņa nerātņības bija jocīgas, par ko varēja tikai smieties, bet ne dusmoties, jo tur nekas nebija rupjš vai ļauns.»

(No skolas biedra Jāņa Lūša atmiņām)

«Doks bija apdāvināts un un godīgs skolēns, labs zīmētājs, kas uz papīra ātri uzmeta vienu vai otru fantāzijas ainavu. Kā skolas biedrs bij saticīgs un mīļš ikvienam.»

(No skolas biedra Stāmera atmiņām)

Notikumu Dzelzavā – slepkavību pirms 40 gadiem – tēlo stāstā «Brāļi».

1878 – 1887: skolotāja Ežiņa palīgs Dzelzavas skolā, dzīvo mazā istabiņā. Ziemās – skolotājs, vasarās – zemkopis «Muceniekos». Alga skolā – 90 rubļi gadā. Māca dziedāšanu, katehismu, bībeles stāstus, lasīšanu, rēķināšanu. Organizē teātra izrādes, kora dziedāšanu. R.Klaustiņš par Doka skolotāja gadiem Dzelzavā: «Cietumam līdzīgs kambarītis ar tādu pat mazumiņu gaisa kā īstos bada gadus, pārtikšana pa lielākai daļai no maizes un tējas, neatlaidīgais darbs deviņus gadus no vietas – tie pamazām saēd jaunā ideālista veselību, tā ka no tā laika viņš nekad nejutās īsti vesels.» **1882: pirmā publikācija – dzejolis «Mājas Viesī».** Iepazīstas un regulāri sarakstās ar dzejnieku Augustu Kažoku.

Literārās simpātijas: Kaudzīšu «Mērnieku laiki», Māteru Jura «Sadzīves viļņi», lasījis «Iliādu» un «Odiseju», Servantesa «Donu Kihotu», Tolstoja «Annu Kareņinu» (vērtējis kā šedevru), Lesingu, Gēti, Šilleru, Heini, Lēnavu, krievu klasicistus (Lomonovu, Fonvizinu), ķīniešu un indiešu dzeju un pārdomu literatūru. Indiešu prātulas tulkojis. Literatūras izpratni apguvis no literatūras vēstures vāciski. Dzelzavā sarakstīti stāsti «**Iznāburgu dzīves**», «**Divas Jāņudienas**» (publicēti vēlāk), sākts stāsts «**Brāļi**», top dzeja, 1888. publicēta krājumā «**Ziedoņa pušķīši**». Muceniekos sākts garais stāsts «**Paugurieši**» (public. «Austrumā» 1893), domājams, tur tapušas pasakas «**Par Gulbju ķēniņu**», «**Par Adatu un Īlenu**» (abas 1890).

1887-1892: strādā «Muceniekos». Tur pavada gandrīz piecus gadus, līdz beidzot drauga A.Kažoka aicināts aiziet uz Ropažiem par palīgskolotāju. «**Pats ejmu pie visiem zemes darbiem, rakstniecībai varu atlicināt tik retas stundas. (..) Darbi, darbi un darbi! Tie mani ar varu attur no rakstīšanas. Ej tikpat kā aizjūgts zirgs no vienas tumsas līdz otrai, un nākošā dienā – darbi, darbi un darbi!**» » (1889,1891)

ROPAŽI 1892. – 1893.

Skolotāja palīgs Ropažu draudzes skolā (uzaicina A.Kažoks). Biežāk ierodas Rīgā, redakcijās. Nozīmīgs radošā darba posms. No 1892. «Dienas Lapas» līdzstrādnieks, publicē tur garo stāstu «Krišs Laksts» (atzinīgi vērtē DL redaktors J.Pliekšāns), satīriskus dzejoļus u.c. darbus. Iepazīstas ar T.Zeifertu, A.Saulieti, R. Blaumani. Nozīmīgākais veikums – «Mans dzīves rīts», pirmā bērnības atmiņu grāmata mūsu literatūrā (publicēta 1894 jau Inčukalna laikā). Ropažos sāktā alegoriskā pasaka «Stāsts par putniem, cilvēku bērniem un par vienu kaķi» pieder pie Doka labākiem. Ropažos turpina aktīvi dzejot, apraksta humoristiski vietējo ļaužu tikumus un netikumus. Spiests pamest darbu krievu valodas «vājo» zināšanu dēļ. Sāpīgi pārdzīvo šķiršanos ar iecerēto Karlīni Grasi, vēl vairāk drauga A.Kažoka nāvi 30 gadu vecumā.

INČUKALNS 1893. maijs – 1903. augusts

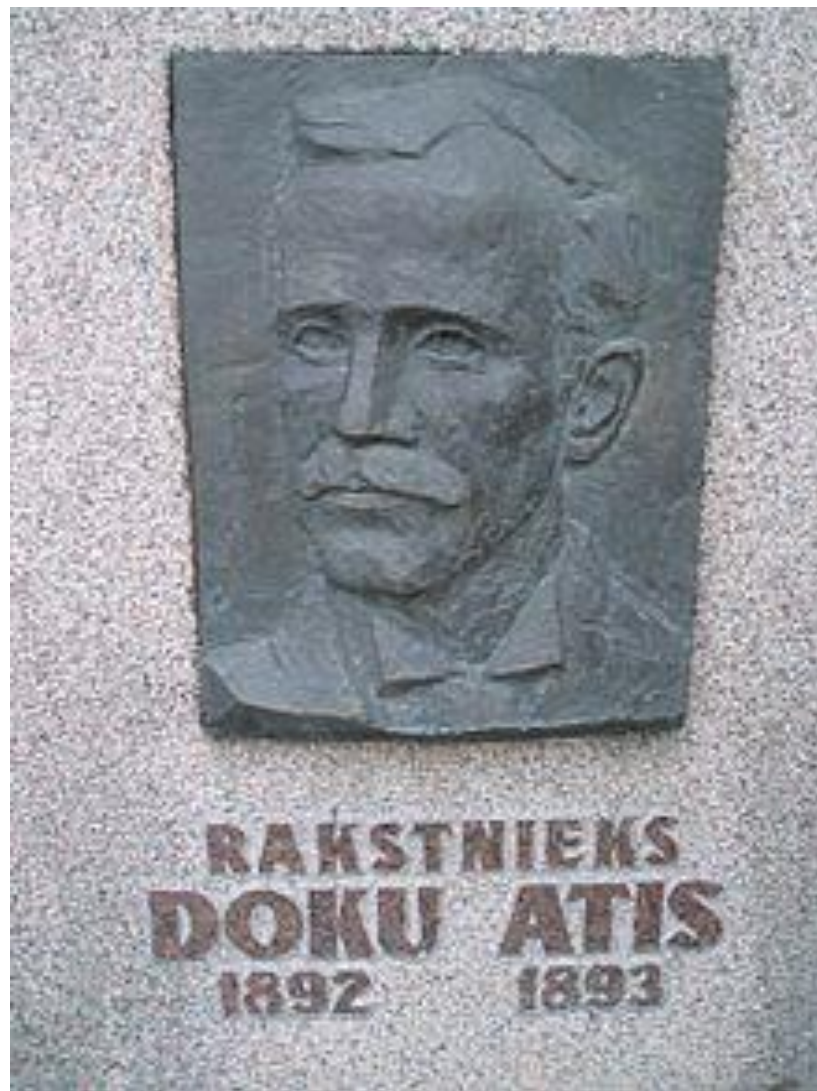
Darbs Inčukalna muižā par saimniecības pārzini un rēķinvedi. Ieteicis Doku baronam Volfam mācītājs Ports kā cilvēku ar darbīgu sīkstumu un neatlaidību, ar stingru atbildības sajūtu. Sākotnējo apmierinātību pēc dažiem gadiem nomaina nerets rūgtums par muižas kalpotājiem un apkārtnes zemkopjiem. Vēstule brālim 1894: «Kad Tu zinātu, ar kādiem netīriem ļautiņiem man arī jāsadzīvo – ar meļiem, ar lišķiem, ar muļķīšiem, ar vergiem. (..) Un es palieku! Es gribu izprast šo dzīvi skaidri.» A.Saulietis: «Kaut gan dzīve Inčukalnā bija mierīgāka, taču mūžīgā sēdēšana pie rēķinu grāmatām un skaitļu rindām Doka aizlauztiem spēkiem par labu vis nenāca. Viņš turējās, turējās, līdz beidzot ļima.» (A.Saulietis) Vēstulēs Doks raksta, ka ikdienišķie darbi paņem tik daudz spēka, ka vakaros izsīkums liek sevi tik ļoti manīt, ka domas par stāstu un dzejoļu rakstīšanu jāatmet.

Galvenie darbi: stāsti «Sirdsapziņa» (1898-1901), «Mākslinieks» (1902), stāsts «Čigāniete» nepabeigts, fabulas «Vistas maisā» (1900), «Traka blēdība» (1902).

VISUAL STUDIO

Doku Ata piemiņas zīme pie Ropažu skolas

DOKU ATIS

MAN S
D Z I V E S
R I T S

1900 apprecas ar žēlsirdīgo māsu Kristīnu Sprinci. 1901 dzimst dēls Atis, mazs mirst. 1902 dzimst meita Benita.

Sliktās veselības dēļ 1903 augustā atgriežas Muceniekos. Tur miris 1903. 14. novembrī.

Apglabāts Dzelzavas Biksenes kapos. 1922 pēc Augusta Saulieša iniciatīvas uzstādīts piemineklis (tēlnieks Burkards Dzenis).

1970 Dzelzavas Muceniekos atklāts Doku Ata memoriālais muzejs.

- Mucenieku muzejs 21. gadsimtā

Doku Atis (pa labi) Inčukalnā.

Doku Atis Inčukalnā.

Doku Atis (pa kreisi) Inčukalnā — Peina ģimenē. Augšā —
Jānis Sudrabkalns, Doka krustdēls.

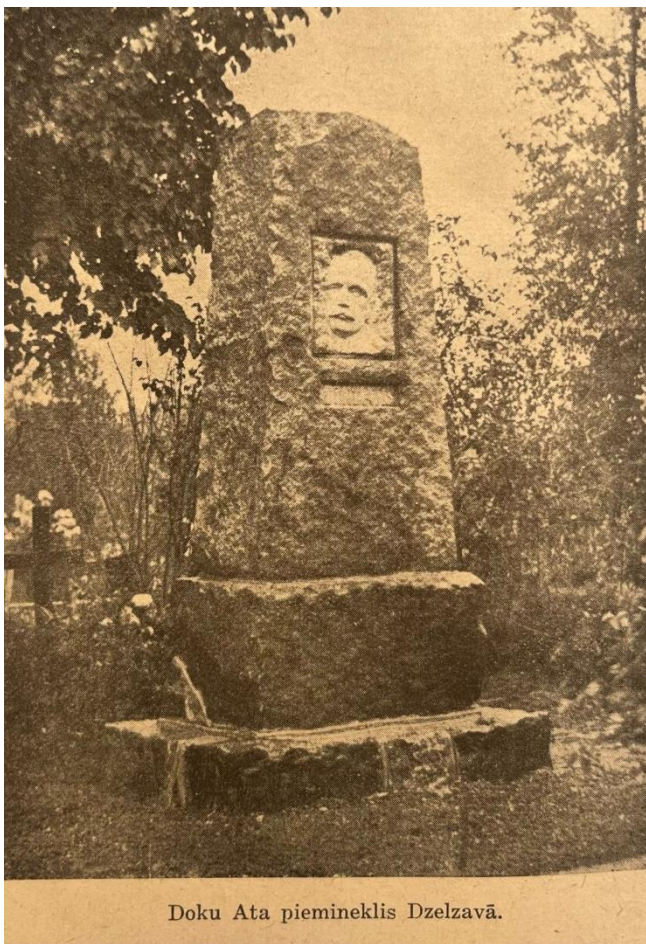
Ģimēnī Atis Inčukalnī.

Doku Atis ar kundzi.

Doka dzīvoklī Inčukalnā.

Doku Ata pieminēklis Dzelzavā.

«Pauguriešos» tēlota latviešu zemnieku dzīve sakarā ar pagasta pārvaldību, skolotāja vēlēšanām un skolu 80. gados Vidzemē. Daudz glīta humora, atgādina «Mērnieku laikus». «Pauguriešos» redzam latviešu tautas dzīvi ne tik vien tumšās, bet arī gaišās krāsās. Doks «Pauguriešos» ir pilns ticības uz tautas attīstību un prot šo ticību iedvest arī lasītājam. (..) Latviskums pieder pie Doku Ata mākslas lielākām vērtībām. Ko viņš redz – tā ir latvju tautas sēta, latvju ļaudis.»

(Līgotņu Jēkabs)

«Manā dzīves rītā» pasaule skatīta maza zēna un reizē pieauguša cilvēka – rakstnieka acīm. Viscaur akcentēts, kā cilvēkus un notikumus uztvēris un izpratis mazais zēns, kā šis zēns arvien plašāk iepazīnis pasauli. Komika, humors tēlojumā ienāk ar to intonāciju, kādā pieaugušais cilvēks – rakstnieks – stāsta par zēnu, raudzīdamies pats uz sevi, savu bērniņu no gadu tāles. Zēna iztēle ir dzīva un krāsaina. Viss stāstīts ar komiku, ar humoru, bet viscaur jūtam klāt dzīves ainas nopietnību, aiz gaišuma līdzjūtību pret tiem cilvēkiem, par kuriem autors stāsta. «Manas dzīves rītā» Doku Atis ir brīvs no didaktikas, kas tik raksturīga tā laika latviešu literatūrai.»

(Jānis Kalniņš)

«**Doku Ata** mākslai nebija lielu dimensiju. Turpretim ar dažiem neliela apjoma tēlojumiem, arī pāris fabulām dzejā viņš kļuvis par vienu no izcilākajiem mūsu humoristiskās un bērnu literatūras pārstāvjiem. Doku Ata humorā saskatāma līdzība ar latviešu joku pasakām. Šīs pasakas ieguva plašu popularitāti, jānožēlo, ka Doks atmeta šo žanru. «Manas dzīves rītā» panākti vienreizēji komiski efekti, kontrastējot lauku sētas realitāti ar bērna naivitāti un iztēlēm par lielo pasauli. Doka stāstu īpatnība pievilcība slēpjas valodā. Tā ir konkrēta, atjautīga tautas valoda, kurā izpaudās atbrīvošanās no vāciskās leksikas un samocītās izteiksmes.»

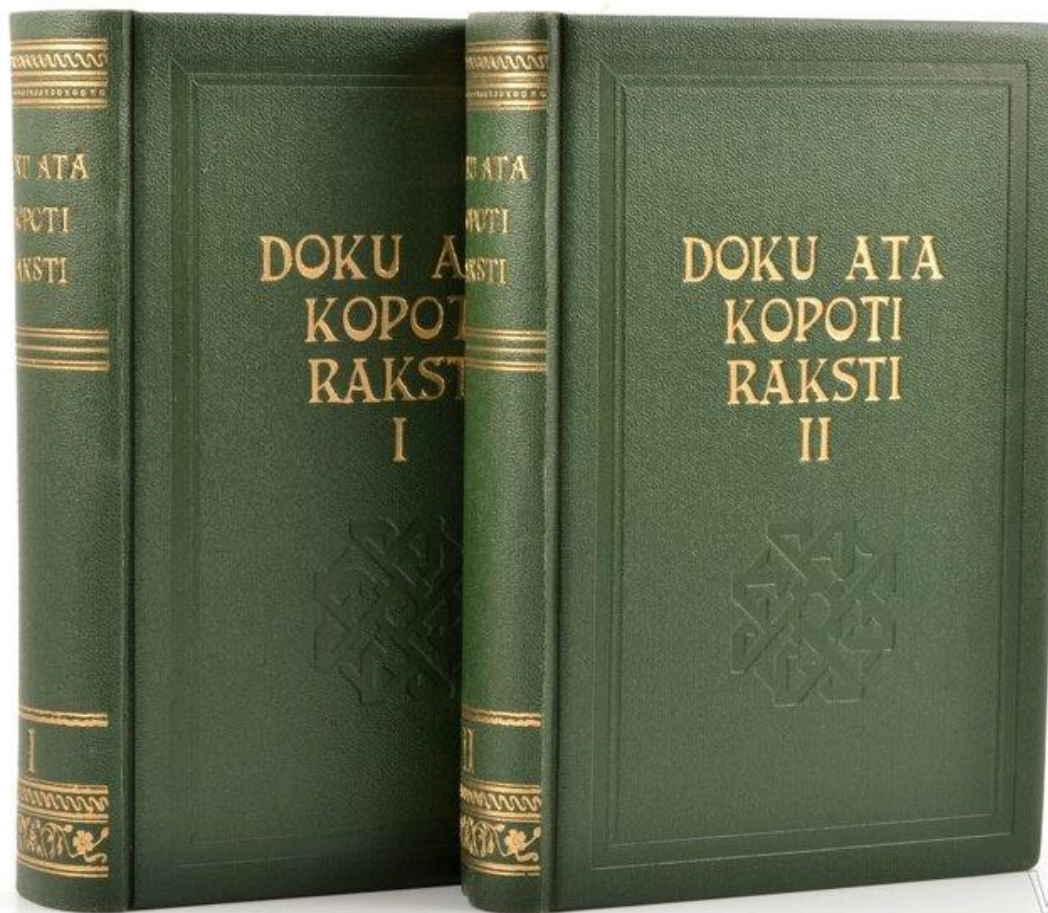
(Andrejs Johansons)

«**Doka** stāstus lasot, mēs manām uz katra soļa, ka te ideālists censonis saucis dzīvi savas tiesas priekšā, mēs jūtam diženu un apskaidrotu garu, kas pūlas gaismas staru mest tumšā un rupjā dzīvē. Doka sirds ir plaši atvērta ciešanām un bēdām, tā ka bieži vien viņa smiekliem spiežas cauri raudas un asaras.»

(Roberts Klaustiņš)

- **LITERĀRĀ DARBĪBA, IZCILĀKIE DARBI:**
- Biedrības svētki (humoreska 1889);
- **Divas Jāņudienas** (stāsts 1890);
- **Par Adatu un Īlenu** ; Par Gulbju ķēniņu (pasakas 1890);
- **Vectēvs** (stāsts 1891);
- **Paugurieši** (stāsts, sākts Muceniekos 1889, pub. 1893);
- **Krišs Laksts** (stāsts 1893);
- **Mans dzīves rīts** (bērnības atmiņu tēlojums 1893);
- **Sirdsapziņa** (stāsts 1901);
- **Mākslinieks** (stāsts 1902);
- Satīriskā dzeja: «**Inventāra liste**», «**Ģimenes zieds**» (1895), «**Brāļu būšana**» (abi 1900), «**« Labāko ģimiliju » izloksnē**» (1902);
- Fabulas: «**Vistas maisā**» (1900), «**Traka blēdība**» (1902).

**Paldies par
uzmanību!**